

Beograd

Beograd je glavni i najveći grad Srbije. Prva naselja na široj teritoriji Beograda datiraju iz praistorijske Vinče, 4.800 godina pre nove ere. Sam Beograd su osnovali Kelti u 3. veku pre n. e, pre nego što je postao rimsko naselje **Singidunum**. Slovensko ime „Beligrad“ prvi put je zabeleženo 878. godine. Beograd je glavni grad Srbije od 1405. godine i bio je prestonica raznih južnoslovenskih država od 1918. pa do 2003, kao i Srbije i Crne Gore od 2003. do 2006.

Grad leži na ušću Save u Dunav u centralnom delu Srbije, gde se Panonska nizija spaja sa Balkanskim poluostrvom. Najveći je grad na teritoriji bivše Jugoslavije i po broju stanovnika četvrti u jugoistočnoj Evropi posle Istanbula, Atine i Bukurešta.

Grad Beograd ima status posebne teritorijalne jedinice u Srbiji sa svojom lokalnom samoupravom. Njegova teritorija je podeljena na 17 gradskih opština. Beograd zauzima preko 3,6% teritorije Republike Srbije, a u njemu živi 21% ukupnog broja građana dela Srbije.

Demografija

Prema popisu stanovništva iz 2002. godine, Beograd ima 1.576.124 stanovnika. Prema etničkim grupama, stanovnici Beograda su se izjasnili kao Srbi (1.417.187), Jugosloveni (22.161), Crnogorci (21.190), Romi (19.191), Hrvati (10.381), Makedonci (8.372) i Muslimani (4.617).

Hram Svetog Save, najveći pravoslavni hram na svetu

Iako postoji nekoliko religioznih zajednica u Beogradu, taj sklop je relativno homogen. Pravoslavna zajednica je daleko najbrojnija sa 1.429.170 vernika.

Pored rođenih Beograđana, grad je dom i velikog broja Srba sa prostora cele bivše Jugoslavije, koji su u grad došli bilo u potrazi za boljim životom, bilo bežeći od rata i etničkog čišćenja. Nezvanično, uzimajući u obzir veliki broj srpskih izbeglica iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine kao i proteranih lica sa Kosova, studenata, zatim ljudi popisanih u mestima njihovih stalnih prebivališta, broj stanovnika Beograda potencijalno prelazi 2 miliona.

Ekonomija

Beograd je ekonomski najrazvijeniji deo Srbije. Tokom devedesetih godina 20. veka, grad je bio pod sankcijama Ujedinjenih nacija, kao i cela tadašnja SR Jugoslavija. Hiperinflacija jugoslovenskog dinara je takođe usporavala ekonomiju grada. Ekonomija grada se oporavlja raste brzo od 2000. godine, nakon pada režima Slobodana Miloševića i ukidanja sankcija UN.

Grad ima prvorazredni saobraćajni značaj, kao železničko i drumsko čvorište (panevropski koridor 10). Kao grad na ušću dveju reka, Beograd je i važno međunarodno rečno pristanište (panevropski koridor 7), a tu je i međunarodni aerodrom „Nikola Tesla“.

Kultura

Beograd je domaćin mnogim kulturnim manifestacijama, uključujući FEST (Međunarodni filmski festival), BITEF (Beogradski internacionalni teatarski festival), BELEF (Beogradski letnji festival), BEMUS (Beogradske muzičke svečanosti), Beogradski sajam knjiga, i Beogradski festival piva.

Dobitnik Nobelove nagrade Ivo Andrić je napisao svoja najpoznatija dela: „Na Drini ćuprija“ i „Prokleta avlija“ u Prizrenskoj ulici u Beogradu. Ostali istaknuti srpski književnici koji su živeli i radili u Beogradu su: Branislav Nušić, Miloš Crnjanski, Borislav Pekić, Milorad Pavić, Meša Selimović i mnogi drugi.

Većina srpske filmske industrije se nalazi u Beogradu, a jedan od najpoznatijih filmova snimljenih ovde je i film Emira Kusturice iz 1995, dobitnik Zlatne palme na Kanskom festivalu — *Podzemlje*. Grad je bio jedan od glavnih centara jugoslovenskog „novog talasa“: VIS Idoli, Ekatarina Velika i Šarlo Akrobata muzički bendovi koji su svi iz Beograda. Ostali poznati beogradski rok umetnici: Riblja čorba, Bajaga i instruktori i ostali. Tokom devedesetih, grad je bio glavni centar (u bivšoj Jugoslaviji) muzičkog žanra turbofolk, poznati muzički kompozitori Dragan Brajović - "Braja" i Marina Tucaković. Danas je centar srpske hip hop scene, sa izvođačima kao što su Beogradski Sindikat, Škabo, Marčelo i mnogi drugi.

Beograd takođe ima mnogo pozorišta, a najpoznatiji među njima su Beogradsko narodno pozorište, Jugoslovensko dramsko pozorište, Zvezdara teatar, i Atelje 212. U Beogradu se nalazi i Srpska akademija nauka i umetnosti, Narodna biblioteka Srbije i Istorijski arhiv Beograda.

Muzeji

Zgrada Narodnog muzeja

Najpoznatiji muzej u Beogradu je Narodni muzej, osnovan 1844. godine. Sadrži kolekcije više od 400.000 izložbenih materijala, uključujući mnoga strana remek-dela. Poznato Mirosavljevo jevandelje se nalazi u ovom muzeju.

Vojni muzej je naročito popularan za strane turiste, najviše zbog delova „nevidljivog“ (stelt) aviona F-117 kog je jugoslovenska protivvazдушna odbrana oborila u toku NATO bombardovanja 1999. U muzeju se takođe nalazi još preko 25.000 ostalih izložbenih predmeta.

Sličan muzej je Muzej jugoslovenskog vazduhoplovstva koji ima više od 200 aviona, od kojih su 50 stalna postavka. Nekoliko aviona u Muzeju su jedini „preživeli“ primerci tog tipa, kao npr. Fijat G.50. Muzej izlaže i neke delove oborenih američkih i NATO aviona.

Etnografski muzej, osnovan 1901, sadrži više od 150.000 predmeta ruralne i urbane kulture Balkana, tačnije država bivše Jugoslavije.

Muzej savremene umetnosti sadrži kolekciju sa oko 8.540 primeraka umetničkih dela iz Jugoslavije od 1900. godine

Muzej Nikole Tesle, osnovan 1952. godine, čuva lične stvari Nikole Tesle, naučnika po kome je jedinica Tesla dobila ime. Muzej čuva oko 160.000 originalnih dokumenata i oko 5.700 ostalih predmeta.

Noćni život

Najprepoznatljiviji su klubovi smešteni u splavovima duž obala Save i Dunava.

Poznata mesta za ljubitelje alternativne muzike, odnosno kulture koja ne potpada pod mejnstrim, poznati su i afirmisani klubovi kao što su Akademija (Klub studenata na FLU), smeštena u podrumu Fakulteta likovnih umetnosti i KST (Klub studenata tehnike), smešten u podrumu zgrade Tehničkih fakulteta.

Jedno od najpoznatijih mesta za alternativne kulturne događaje u gradu je SKC (Studentski kulturni centar), koji se nalazi preko puta Beograđanke, jedne od najznamenitijih građevina Beograda. Koncerti brojnih domaćih i poznatih stranih grupa se često održavaju u SKC-u, kao i umetničke izložbe i javne debate i diskusije.

Oni koji su naklonjeni tradicionalnijem srpskom noćnom životu, a ljubitelji su starogradske muzike, tipične za severne krajeve Srbije, mogu da se odluče za veče u Skadarliji, staroj boemskoj četvrti grada gde su se okupljali pesnici i umetnici krajem 19. i početkom 20. veka.

Sport

Beograd je bio domaćin mnogim bitnim sportskim događajima kao što su Evropsko prvenstvo u košarci 2005., Evropsko prvenstvo u odbojci 2005., Svetsko prvenstvo u vaterpolu 2005. i Evropski olimpijski festival mladih 2007 itd.

Beograd je dom i dva najveća i najuspešnija sportska društva u Srbiji, Partizana i Crvene zvezde. Dva najveća fudbalska stadiona u Beogradu su Marakana (stadion „Crvene zvezde“) i Stadion JNA (stadion „Partizana“). Beogradska arena se koristi za košarkaške i odbojkaške utakmice, zajedno sa halom Pionir, dok se Sportski centar "Tašmajdan" koristi za vaterpolo utakmice.

Arhitektura i istorija

U različitim delovima grada arhitektura varira od tipično centralnoevropskog stila (Zemun), preko izvesnog broja zgrada u turskom stilu lociranih u starim delovima grada, do najmodernije arhitekture Novog Beograda. Arhitektura 19. veka je dosta uticala na arhitektonske trendove u Srbiji, pa i u Beogradu. Naročito je vidljiv uticaj austrougarske arhitekture 19. veka. Pod komunizmom, većina kuća je građena brzo i jeftino, što je dovelo do brutalističke arhitekture blokova Novog Beograda podignutih u prvim decenijama nakon Drugog svetskog rata.

Vojska pod vođstvom Sulejmana Veličanstvenog, 28. avgusta 1521. je osvojila Beograd od Mađara, što je označilo pad grada pod Osmansko carstvo. Turci Osmanlije nakon toga naseljavaju srušen i spaljen grad, postepeno ga pretvarajući u kitnjasti orijentalni grad. Oko 1571. godine u Beogradu je bilo 27 naselja (mahala). Grad je 1594. zahvatila velika srpska pobuna koju su Turci uspeali da uguše, spaljene su mnoge crkve, relikvije i mošti Svetog Save na Vračaru. Upravo zbog toga je ovo mesto odabrano za gradnju Hrama Svetog Save. Beograd je postao više od običnog grada sa islamskom arhitekturom, javnim kupatilima i mnogim novim džamijama.

Beograd je tri puta od Turaka osvajala Austrija (1688—1690, 1717—1739, 1789—1791), a Osmanlije su ga ponovo zauzimale, uz velika razaranja. Tokom ovog perioda, grad su zahvatile dve velike seobe Srba, u kojima su se stotine hiljada Srba, predvođenih patrijarsima, povlačili zajedno sa Austrijancima u Habzburško carstvo 1690. i 1737—39, gde su se naselili u današnjoj Vojvodini i Slavoniji.

U Prvom srpskom ustanku tokom borbi za oslobođenje Beograda 1806. godine, mnoge džamije su stradale. Danas je jedina preostala Bajrakli džamija na Dorćolu.

Drugi svetski rat

Jugoslavija je 25. marta 1941. potpisala Trojni pakt i pridružila se Silama osovine. Zbog ovoga je 27. marta usledio masovni protest u Beogradu i državni udar. Grad je 6. i 7. aprila teško bombardovao Luftvafe i usmrtio 2.274 ljudi. U bombardovanju je zapaljena i izgorela Narodna biblioteka Srbije, gde su nastradale hiljade knjiga i srednjevekovnih rukopisa.

Jugoslaviju su napale nemačke, italijanske, mađarske i bugarske snage, uz pomoć Albanaca i Hrvata. Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije, sremska predgrađa Beograda (Zemun) su ušla u sastav Nezavisne Države Hrvatske, nacističke marionetske države. U Beogradu i centralnoj Srbiji nacisti su podržali formiranje vlade Milana Nedića.

Beogradski Jevreji, Romi, komunisti, i drugi antifašisti odvedeni su u logore Sajmište i Banjica, kroz koje je u toku rata prošlo oko 125.000 logoraša. Jevrejska zajednica je od 1643. živela u četvrti Dorćol pored Dunava. Pre rata tu ih je bilo 10.400. Okupaciju je preživelo svega oko 10% njih. Na Sajmištu je stradalo oko 40.000 Srba i 7-8.000 Jevreja. Na Banjici je ubijeno oko 4.200 ljudi. Likvidacije su vršili nemački okupatori, dok su logoraše uglavnom hapsili srpski kvislinzi, koji su činili i administraciju Banjičkog logora.

Grad su bombardovali i saveznici 16. i 17. aprila 1944. godine. Tada je poginulo 1600 ljudi. Borbe za oslobođenje grada su počele 13. i 14. oktobra, a grad je konačno oslobođen 20. oktobra 1944. Oslobođili su ga zajedničkim snagama partizani i Crvena armija. Gubici partizana su bili oko 1.000 boraca, a Crvene armije oko 2.000. U toku celog rata, Beograd je izgubio oko 50.000 ljudi i pretrpeo teška razaranja.

Saobraćaj

Beograd ima samo jedan autoput u pravcu istok zapad (koji preko mosta Gazela povezuje Novi Beograd sa starim delom grada) dok nema ni jednu brzu saobraćajnicu u pravcu sever-jug. Postojeći mostovi su nedovoljni i sa malom propusnom moći (posebno stari most na Savi).

Beogradski javni prevoz je zasnovan na autobuskom (112 linija), tramvajskom (12 linija) i trolejbuskom (8 linija) saobraćaju. Gradski autobuski, tramvajski i trolejbuski saobraćaj obavlja Gradsko saobraćajno preduzeće. Na pojedinim linijama saobraćaju i privatni prevoznici. Beogradska prigradska naselja povezana su auto prevoznikom „Lasta“. Beograd takođe ima i regionalnu železničku mrežu Beovoz kojom upravljaju JP Železnice Srbije.

Beogradska prigradska železnica, nazvana Beovoz, ima 5 linija koje povezuju predgrađa sa centrom. Trenutno saobraća 10 garnitura u sklopu gradske železnice Bograd. Ova železnica se razlikuje od klasičnog metroa po tome što ima uobičajene (a ne lake) putničke vagone i što saobraća sa relativno malom frekvencijom (za razliku od pravog metroa koji saobraća svakih nekoliko minuta). Beogradski metro, koji se planira još od 1950, predviđao je u prvoj fazi dve linije i u perspektivi mrežu od devet linija gradskog i regionalnog metroa, ali nije se nikada počelo sa izgradnjom. Od 2003, predviđen je laki šinski sistem koji je trebalo da bude izgrađen do 2008; njegova izgradnja takođe nije otpočela.

Trenutno, železnička pruga i dalje prolazi pored Save a mnogobrojni industrijski koloseci zauzimaju vredno građevinsko zemljište. Gradska glavna železnička stanica povezuje Beograd sa ostalim evropskim prestonicama, a u izgradnji je stanica Prokop koja će u budućnosti preuzeti ulogu glavnog čvorišta. Na žalost, stanica Prokop dosta je udaljena od glavne autobuske stanice, što će u budućnosti otežavati putnički saobraćaj.

Magistralni i autoputevi su povezani sa Novim Sadom i Suboticom na severu, Nišom na jugu, i Zagrebom, glavnim gradom Hrvatske na zapadu, i omogućuju lak prilaz automobilom većim gradovima u regionu.

Beogradski aerodrom „Nikola Tesla“, međunarodnog karaktera, nalazi se u blizini Surčina na 18 kilometara od Beograda. Aerodrom nije povezan lakim železničkim saobraćajem sa centrom grada i na aerodromu ne postoji ni jedan hotel. Između centra grada i aerodroma saobraća autobus svakih pola sata. Taksli saobraćaj je neregularan.

Pošto se grad nalazi na ušću dve glavne reke, Dunava i Save, Beograd ima nekoliko mostova — dva glavna su Brankov most i Gazela i oba povezuju centar grada sa Novim Beogradom. Najduži most je Pančevački most, koji povezuje Beograd sa Banatom.

Luka Beograd se nalazi na Dunavu i namenjena je prvenstveno prometu roba, dok je pristanište na Savi namenjeno turističkim brodovima.